

Research Paper

The Relationship Between Dimensions of Collective Cultural Identity and Social Participation of Citizens (Case Study: Tabriz City)

Safe Allah Safaei^{1*}, Siavash Ahmadpour

1. Social Sciences Group at Payame Nour University, Tehran
2. Master's degree in Sociology from Payam Noor University, Hamadan

ARTICLE INFO

PP: 209-228

Use your device to scan
and read the article
online

Keywords: *collective cultural identity, social participation, religious identity, ethnic identity, national identity, global identity*

Abstract

This study aimed to investigate the relationship between dimensions of collective cultural identity (including religious identity, national identity, intra-ethnic identity, extra-ethnic identity, and global identity) and the social participation of citizens in Tabriz. The research method was descriptive-analytical and correlational, and data were collected through standardized and valid questionnaires. The statistical population consisted of citizens over 18 years old in Tabriz, and a sample size of 386 was determined. Data were analyzed using statistical methods, including Pearson correlation and multiple regression analysis. The findings revealed that collective cultural identity significantly influences social participation. Specifically, religious identity and intra-ethnic identity had the most positive impact on social participation, while global identity had a negative effect. National identity and extra-ethnic identity did not show a significant impact on social participation. The adjusted coefficient of determination in the regression model indicated that dimensions of collective cultural identity explain approximately 31% of the variance in social participation. The results of this study suggest that strengthening certain dimensions of cultural identity, particularly religious identity and intra-ethnic identity, can lead to increased social participation among citizens. On the other hand, global identity may act as a barrier to active citizen participation due to conflicts between local and global identities. These findings highlight the importance of considering collective cultural identity in social and cultural planning to enhance social participation and strengthen social cohesion in multicultural societies such as Tabriz.

Citation: Safaei, S. A. Ahmadpour, s. (2025). **The Relationship Between Dimensions of Collective Cultural Identity and Social Participation of Citizens (Case Study: Tabriz City)**. *Geography (Regional Planning)*, 15(59),209-228

DOI:10.22034/jgeoq.2025.506543.4236

* **Corresponding author:** Safe Allah Safaei, **Email:** rmsafaei@gmail.com

Extended Abstract

Introduction

In today's world, which faces complex phenomena such as globalization, mass migration, and rapid cultural and social transformations, cultural identity has gained increasing importance as one of the fundamental elements shaping behaviors, attitudes, and social interactions. Collective cultural identity, defined as a set of beliefs, values, and affiliations that connect individuals to specific social groups, not only influences how people perceive themselves and others but also plays a decisive role in their level of participation in social, political, and cultural activities. Social identity encompasses various dimensions, including religious identity, national identity, ethnic identity, and gender identity. Social participation, in turn, is regarded as a fundamental pillar of sustainable development and a key factor in strengthening social capital, contributing to the formation of a cohesive, democratic, and dynamic society. However, the relationship between cultural identity and social participation is complex and multidimensional, particularly in societies characterized by high ethnic, religious, and cultural diversity. The primary objective of this study is to examine the impact of different dimensions of collective cultural identity—including religious identity, global identity, national identity, intra-border ethnic identity, and cross-border ethnic identity—on the social participation of Tabriz citizens. The central research question is how each of these identity dimensions, both individually and in interaction with one another, influences individuals' levels of social participation. Additionally, the study seeks to determine whether strengthening certain identity dimensions can enhance social participation or whether conflicts between these dimensions might act as barriers to active civic engagement.

Methodology

This research is classified as an applied study in terms of its objective, and as a cross-sectional study in terms of its time frame. Methodologically, it employs a quantitative approach and falls within the category of descriptive-analytical and correlational studies, as it describes variables and analyzes their relationships. Given its broad scope, it is also considered a large-scale study, as it examines macro-level group variables within a relatively large sample. The primary data for this research are quantitative and were collected through a survey method, utilizing a structured questionnaire with closed-ended questions based on the Likert scale. A standardized questionnaire was used to measure the dependent variable (social participation), while the independent variables

(religious identity, global identity, national identity, intra-border ethnic identity, and cross-border ethnic identity) were assessed using indicators and questionnaires from previous studies. To ensure the validity of the research instrument, content validity and face validity were evaluated through expert judgment. Reliability was assessed using a pilot study and Cronbach's alpha coefficient. After developing the final questionnaire, 35 copies were distributed among individuals outside the main statistical sample, and Cronbach's alpha was calculated. Since the Cronbach's alpha coefficient for all research variables exceeded 0.70, the questionnaire was deemed reliable. The statistical population of this study consists of Tabriz citizens aged 18 and above. The sample size was determined using the sample size formula for finite populations (with a 95% confidence level and a 5% margin of error) based on the Krejcie and Morgan table, resulting in a sample of 386 respondents (188 women and 198 men).

Results and Discussion

The adjusted coefficient of determination (R^2) between the two main variables is 0.316, indicating that collective cultural identity accounts for at least 31% of the variance in social participation. The standardized beta (β) coefficients for the identity dimensions are as follows: religious identity (0.317), global identity (-0.419), national identity (0.077), intra-border ethnic identity (0.429), and cross-border ethnic identity (0.168). The results suggest that religious identity, global identity, and intra-border ethnic identity significantly contribute to the level of social participation among the studied citizens, while national identity and cross-border ethnic identity do not have a substantial impact. Among these, intra-border ethnic identity and global identity play the most significant roles, but in opposite directions: intra-border ethnic identity is positively correlated with social participation, meaning that an increase in this identity dimension leads to higher social participation. Conversely, global identity is negatively correlated, indicating that an increase in global identity is associated with lower social participation.

Conclusion

The findings indicate that strengthening certain dimensions of cultural identity—particularly religious identity and intra-border ethnic identity—can enhance citizens' social participation. On the other hand, global identity may act as a barrier to active civic engagement due to potential conflicts between local and global identities. Given the positive influence of religious and intra-border ethnic identity on social

participation, policymakers and social planners can enhance citizen engagement by reinforcing these identity dimensions through cultural and religious events, support for local institutions, and encouragement of group activities. Additionally, considering the negative impact of global identity on social participation, it is crucial to design

programs that maintain a balance between local and global identities. Such programs could include cultural education initiatives that help citizens strengthen their global identity without diminishing their commitment to the local community.

References

1. Aazami, M., Izadi, N., & Ataei, P. (2019). Women participation in rural cooperatives in Iran. *Rural Society*, 28(3), 240-255.
2. Ak-firat, S., Uysal, M. S., Bayrak, F., Ergiyen, T., Üzümpçeker, E., Yurtbakan, T., & Özkan, Ö. S. (2021). Social identification and collective action participation in the internet age: A meta-analysis. *Cyberpsychology-Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*.
3. Alavi, S. A., Asgari, A., Alian, M., & Khavarian, A. (2015). Evaluation level of citizen participation in city neighborhoods based on rankings (Case study: Bijar City). *Geography (Regional Planning)*, 5(18), 67-86.
4. Alemi, Masoud. (2005). The future of collective cultural identities, using computer simulation methods. *Journal of Social Sciences*, 2(2), 109-162.
5. Al Muqarshi, A., Kaparou, M., & Kelly, A. (2021). Managing cultural diversity for collective identity: A case study of an ELT department in Omani higher education. *Educational Management Administration and Leadership*, 49(6), 976-995.
doi:10.1177/1741143220921187
6. Ataei, P., Aliabadi, V., & Aazami, M. (2021). Study of Socio-economic Factors Affecting the Participation of Rural Women in Creating Indoor Jobs in Kermanshah Province. *Journal of Agricultural Economics and Development*, 35(3), 205-217.
7. Ataei, P., Mottaghi Dastenaee, A., Izadi, N., Karimi, H., & Menatizadeh, M. (2024). The predictors of social capital in agricultural consultation, technical, and engineering service companies. *Heliyon*, 10(1), e23853.
8. Ataei, P., & Zamani, N. (2015). Determinants of the transfer of sustainability learning in agriculture sector of Iran. *Journal of Agricultural Science and Technology*, 17(6), 1437-1447.
9. Bas, Koray. Öz, Gökhan & Karakaya, Jale (2016). Perceived iscrimination, Social Support and Quality of Life in Gender Dysphoria, *International Society for Sexual Medicine*. Published by Elsevier, pp1- 9.
10. Chavoshian, Hassan. (2002). *Lifestyle and Social Identity*. Tehran: Ney Publishing.
11. Córdova, A., & Hiskey, J. (2015). Shaping politics at home: Cross-border social ties and local-level political engagement. *Comparative Political Studies*, 48(11), 1454-1487.
12. Darvishi, M., Javanmard, K., & Hazrati Someh, Z. (2019). The Impact of Social Participation on Local Governance Performance (Islamic Town and Village Councils - Municipal and rural governors) Case Study: Damavand City. *Geography (Regional Planning)*, 9(36), 655-663.
13. Desch, A., Holmberg, C., Demmerer, N., Euler, S., Jaehn, P., & Bergholz, A. (2025). Opportunities, challenges, and future directions for the public social participation of older adults living in a rural region in Germany: Results from a mixed-methods study. *Journal of Rural Studies*, 114.
doi:10.1016/j.jrurstud.2025.103567
14. Ding, Z., & Aletta, F. (2024). Acoustical Traditions and Cultural Identity: Exploring Kunqu's Contribution to Collective Memory. *Acoustics*, 6(4), 1115-1139.
doi:10.3390/acoustics6040061
15. Föllmer, K. (2024). Social Movements and Collective Identity: A Cultural Approach Rethinking the Anthropology of Islam: Dynamics of Change in Muslim Societies. In *Honour of Roman Loimeier* (pp. 333-352).
16. Ghadermarzi, H., Ataei, P., Karimi, H., & Norouzi, A. (2022). The learning organisation approaches in the Jihad-e Agriculture Organisation, Iran.

- Knowledge Management Research & Practice*, 20(1), 141-151.
17. Ghadermarzi, H., Ataei, P., Karimi, H., & Safaei, S. A. (2020). Assessment of social sustainability components in agriculture sector of Iran using a systemic approach. *Paddy and Water Environment*, 18(3), 547-559.
  18. Ghadermarzi, H., Ataei, P., Mottaghi Dastenaeei, A., & Bassullu, C. (2023). In-service training policy during the COVID-19 pandemic: The case of the agents of the farmers, rural people, and nomads social insurance fund. *Frontiers in Public Health*, 11, 1098646.
  19. Heersmink, R. (2023). Materialised Identities: Cultural Identity, Collective Memory, and Artifacts. *Review of Philosophy and Psychology*, 14(1), 249-265. doi:10.1007/s13164-021-00570-5
  20. Hezarjaribi, Jafar; Lohrasbi, Saeed. (2011). The Control of Relationship between Social Capital and the Rate of Collective Identity. *Journal of Applied Sociology the University of Isfahan*, 22(2), 1-20.
  21. Hosseinzadeh Hassanroudi, Elham. (2022). Measuring Various Dimensions of Collective Cultural Identity. *The 9th National Conference on Modern Studies and Research in Humanities, Management, and Entrepreneurship in Iran*.
  22. Jomehpour, Mahmoud; Khaksari, Ali. (2009). Recognizing and assessing Iranian youth participation indicators in social, cultural, and political activities. *Social Research*, 2(2), 13-34.
  23. Khalili Ardakani, Mohammad Ali; Saei, Ali; Moidfar, Saeed. (2013). Globalization and Its Impact on Ethnic and National Identity (a case study on Kurds of Sanandaj). *Social Problems of Iran*, 4(1), 91-112.
  24. Khan, S. S., Hopkins, N., Reicher, S., Tewari, S., Srinivasan, N., & Stevenson, C. (2016). How collective participation impacts social identity: A longitudinal study from India. *Political Psychology*, 37(3), 309-325.
  25. Lipnicka, M., & Peciakowski, T. (2021). Religious self-identification and culture—about the role of religiosity in cultural participation. *Religions*, 12(11), 1028.
  26. Lopez, A. B., Huynh, V. W., & Fuligni, A. J. (2011). A longitudinal study of religious identity and participation during adolescence. *Child development*, 82(4), 1297-1309.
  27. Majón-Valpuesta, D., & Levasseur, M. (2025). Exploring keys to understanding the challenges of social participation in old age from a generational baby boomer perspective: a scoping review. *Journal of Population Research*, 42(1). doi:10.1007/s12546-024-09359-6
  28. Moret, J. (2016). Cross-border mobility, transnationality and ethnicity as resources: European Somalis' post-migration mobility practices. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 42(9), 1455-1472.
  29. Pavlaković, V., & Pauković, D. (2019). Framing the nation and collective identities: Political rituals and cultural memory of the twentieth-century traumas in Croatia.
  30. Roberts, R. E., Phinney, J. S., Mase, L. C., Chen, Y. R., Roberts, C. R., & Romero, A. (1999). The structure of ethnic identity of young adolescents from diverse ethnocultural groups. *The Journal of Early Adolescence*, 19(3), 301-322.
  31. Sadeghi Afjeh, S., Boudaghi, H., Khoshtinat, B., & Aaly, S. (2022). Presenting a Model of Citizen Participation with a Social Trust Marketing Approach in Regional Studies (Case Study: Municipalities of the Northeast Region of Tehran). *Geography (Regional Planning)*, 12(49), 603-617. doi:10.22034/jgeoq.2023.346987.3738
  32. Safiri, Khadijeh; Ghafoori, Maasoomeh. (2009). Survey of Religious and National Identity of Youths in Tehran; with Emphasize on Family Influence. *Journal of Youth, Culture, and Society Research*, 1(2), 1-27.
  33. Samadi, Mehran; Shahmohammadi, Shores. (2018). The study of the relationship between Ethnic Identification and Political Participation with Media consumption of Uremia citizens. *Journal of Sociology Studies*, 11(2), 43-58.
  34. Soroush, Maryam; Afrasiabi, Hossein. (2012). Social Capital, Identity, and

- Social Participation of Shirazian Youths. *Youth, Journal of Culture, and Society Research*, 5, 123–155.
35. Taghavi-Nasab, Mojtaba. (2007). Investigating Internal Factors Affecting Ethnic and National Identity Among Arabs in Ahvaz County (Master's Thesis). Shiraz: Shiraz University.
36. Valedi, Ameneh. (2016). Examining the Impact of Virtual Networks (Instagram) on Collective Identity Components (Ethnic, National, and Transnational) and Professional Citizenship (Master's Thesis in Educational Technology). Islamic Azad University, Kermanshah Branch.
37. Xu, H., & Liu, X. (2025). Social Participation in Community Corrections: A Qualitative Analysis of Justice Practices in China. *Criminal Justice and Behavior*, 52(2), 197-213.
38. Zabala, J., Conejero, S., Pascual, A., Alonso-Arbiol, I., Amutio, A., Torres-Gomez, B., ... & Telletxea, S. (2020). Basque ethnic identity and collective empowerment: two key factors in well-being and community participation. *Frontiers in Psychology*, 11, 606316.
39. Zamani, N., Ataei, P., & Bates, R. (2016). The use of the Persian translation of the Learning Transfer System Inventory in the context of agricultural sustainability learning in Iran. *International Journal of Training and Development*, 20(1), 92-104.

مقاله پژوهشی

رابطه ابعاد هویت فرهنگی جمعی با مشارکت اجتماعی شهروندان (مورد مطالعه: شهر تبریز)

صفی اله صفایی* - گروه علوم اجتماعی دانشگاه پیام نور، تهران

سیاوش احمد پور - فاذغ التحصیل کارشناسی ارشد جامعه شناسی ارشد دانشگاه پیام نور، همدان

چکیده	اطلاعات مقاله
<p>این پژوهش با هدف بررسی رابطه بین ابعاد هویت فرهنگی جمعی (شامل هویت دینی، هویت ملی، هویت قومی درون مرزی، هویت قومی برون مرزی و هویت جهانی) و مشارکت اجتماعی شهروندان تبریزی انجام شد. روش پژوهش از نوع توصیفی-تحلیلی و همبستگی بود و داده‌ها از طریق پرسشنامه‌های استاندارد و معتبر جمع‌آوری شدند. جامعه آماری شامل شهروندان بالای ۱۸ سال شهر تبریز بود و حجم نمونه ۳۸۶ نفر تعیین شد. داده‌ها با استفاده از روش‌های آماری شامل همبستگی پیرسون و رگرسیون چندمتغیره تحلیل شدند. یافته‌های پژوهش نشان داد که هویت فرهنگی جمعی به‌طور معناداری بر مشارکت اجتماعی تأثیر می‌گذارد. به‌طور خاص، هویت دینی و هویت قومی درون مرزی بیشترین تأثیر مثبت را بر مشارکت اجتماعی داشتند، درحالی‌که هویت جهانی تأثیر منفی بر مشارکت اجتماعی نشان داد. هویت ملی و هویت قومی برون مرزی تأثیر قابل توجهی بر مشارکت اجتماعی نداشتند. ضریب تعیین تعدیل شده مدل رگرسیون نشان داد که ابعاد هویت فرهنگی جمعی حدود ۳۱ درصد از واریانس مشارکت اجتماعی را تبیین می‌کنند. نتایج این پژوهش حاکی از آن است که تقویت برخی از ابعاد هویت فرهنگی، به‌ویژه هویت دینی و هویت قومی درون مرزی، می‌تواند به افزایش مشارکت اجتماعی شهروندان منجر شود. از سوی دیگر، هویت جهانی ممکن است. به دلیل ایجاد تعارض بین هویت محلی و جهانی، مانعی برای مشارکت فعال شهروندان باشد. این یافته‌ها اهمیت توجه به هویت فرهنگی جمعی را در برنامه‌ریزی‌های اجتماعی و فرهنگی برای افزایش مشارکت اجتماعی و تقویت انسجام اجتماعی در جوامع چندفرهنگی مانند تبریز نشان می‌دهد. برگزاری کارگاه‌ها و دوره‌های آموزشی برای افزایش آگاهی شهروندان درباره اهمیت مشارکت اجتماعی و نقش هویت فرهنگی در شکل‌گیری رفتارهای اجتماعی می‌تواند مؤثر باشد.</p>	<p>شماره صفحات: ۲۲۸-۲۰۹</p> <p>از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید</p> <p>واژه‌های کلیدی: هویت فرهنگی جمعی، مشارکت اجتماعی، هویت دینی، هویت قومی، هویت ملی، هویت جهانی.</p>

استناد: صفایی، صفی اله و احمد پور، سیاوش. (۱۴۰۴). **رابطه ابعاد هویت فرهنگی جمعی با مشارکت اجتماعی شهروندان (مورد**

مطالعه: شهر تبریز). فصلنامه جغرافیا (برنامه ریزی منطقه ای)، ۱۵(۵۹)، ۲۲۸-۲۰۹.

DOI:10.22034/jgeoq.2025.506543.4236

مقدمه

در جهان امروز که با پدیده‌های پیچیده‌ای همچون جهانی‌شدن، مهاجرت‌های گسترده و تغییرات سریع فرهنگی و اجتماعی مواجه است، هویت فرهنگی به‌عنوان یکی از بنیادی‌ترین عناصر شکل‌دهنده به رفتارها، نگرش‌ها و تعاملات اجتماعی، اهمیت فزاینده‌ای یافته است. هویت فرهنگی جمعی، به‌عنوان مجموعه‌ای از باورها، ارزش‌ها و تعلقاتی که افراد را به گروه‌های اجتماعی خاص پیوند می‌دهد، نه تنها بر نحوه درک افراد از خود و دیگران تأثیر می‌گذارد، بلکه نقش تعیین‌کننده‌ای در میزان مشارکت آنان در فعالیت‌های اجتماعی، سیاسی و فرهنگی ایفا می‌کند (Al Muqarshi et al., 2021; Ding & Aletta, 2024). مشارکت اجتماعی، به‌نوبه خود، به‌عنوان یکی از ارکان اصلی توسعه پایدار (عطائی و همکاران، ۱۴۰۰) و تقویت سرمایه اجتماعی، از جمله عوامل کلیدی در ایجاد جامعه‌ای منسجم، دموکراتیک و پویا محسوب می‌شود (Ghadermarzi et al., 2020; Majón-Valpuesta & Levasseur, 2025; Ataei et al., 2024; Xu & Liu, 2025).

مفهوم هویت اجتماعی حاکی از وجود مجموعه‌ای از رفتارهای درون‌گروهی سازمان‌یافته است که به‌صورت یکسان و مشابه در مفهوم اجتماعی انجام می‌شود و شناسایی هویت اجتماعی تلاشی است برای تحلیل الگوها و کنش‌های تکرارپذیر و نگرش‌هایی که در گروه وجود دارد (Föllmer, 2024). هویت، تصور نسبتاً ثابتی است که فرد از کیست و چیست که در ارتباط با دیگران، یعنی افراد و گروه‌های دیگر تعریف می‌شود و از طریق تعاملات اجتماعی و در فرآیند اجتماعی شدن ایجاد می‌شود (Heersmink, 2023). هویت اجتماعی شامل ابعادی مانند هویت مذهبی، هویت ملی، هویت قومی و هویت جنسیتی است (Bas et al., 2016). هویت اجتماعی خود متشکل از ویژگی‌های اجتماعی، باورها، ارزش‌ها، رفتارها و نگرش‌های متمایز گروه‌های اجتماعی است و تعریفی است که فرد بر اساس عضویت در گروه‌های اجتماعی (مذهبی، ملی، قومی و جنسیتی) به‌عنوان بازتابی از خود ارائه می‌دهد (چاووشیان، ۱۳۸۰). این مفهوم به روش‌هایی اشاره دارد که افراد و گروه‌ها را از سایر افراد و گروه‌ها در روابط اجتماعی متمایز می‌کند. هویت اجتماعی اساس نظم اجتماعی بین افراد، بین گروه‌ها، بین افراد و گروه‌ها بر اساس روابط مشابه و متمایز است (Pavlaković & Pauković, 2019).

مشارکت نیز عبارت است از درگیری ذهنی و عاطفی افراد در موقعیت‌های گروهی که آن‌ها را برمی‌انگیزد تا به یکدیگر برای رسیدن به اهداف گروهی کمک کنند و در مسئولیت کار سهیم شوند (Aazami et al., 2019; Ghadermarzi et al., 2022; Desch et al., 2025). سه مؤلفه مهم در این تعریف وجود دارد: درگیری، کمک و مسئولیت. مشارکت در درجه اول و شاید قبل از هر چیز به معنای درگیری ذهنی و عاطفی است و محدود به تلاش جسمی نیست. در مشارکت، فرد فرصت می‌یابد تا از توانایی‌ها، ابتکارات و خلاقیت‌های خود برای رسیدن به اهداف گروهی استفاده کند (علوی و همکاران، ۱۳۹۴)، بنابراین مشارکت با توافق متفاوت است. مشارکت افراد را وادار می‌کند که مسئولیت تلاش‌های گروه خود را بپذیرند. در واقع مشارکت زمانی تحقق می‌یابد که بی‌تفاوتی و بی‌مسئولیتی جای خود را به احساس وابستگی، سرنوشت مشترک و مسئولیت بدهد (درویشی و همکاران، ۱۳۹۸؛ صادقی افجه و همکاران، ۱۴۰۱).

باین‌حال، رابطه بین هویت فرهنگی و مشارکت اجتماعی، به‌ویژه در جوامعی که از تنوع قومی، مذهبی و فرهنگی بالایی برخوردارند، پیچیده و چندبعدی است. در این میان، شهر تبریز، به‌عنوان یکی از مهم‌ترین مراکز فرهنگی و تاریخی ایران، با ترکیبی منحصر به فرد از هویت‌های دینی، ملی، قومی و جهانی، نمونه‌ای بارز از این تنوع است. تبریز نه تنها به‌عنوان شهری با پیشینه تاریخی غنی و هویت ملی قوی شناخته می‌شود، بلکه به دلیل حضور اقوام مختلف و ارتباطات فرامرزی، دارای هویت قومی درون‌مرزی و برون‌مرزی پررنگی است. این ویژگی‌ها، تبریز را به بستر مناسبی برای بررسی رابطه بین ابعاد مختلف هویت فرهنگی و مشارکت اجتماعی تبدیل کرده است.

مسئله اصلی این پژوهش، بررسی تأثیر ابعاد مختلف هویت فرهنگی جمعی (شامل هویت دینی، هویت جهانی، هویت ملی، هویت قومی درون‌مرزی و هویت قومی برون‌مرزی) بر مشارکت اجتماعی شهروندان تبریزی است. سؤال اصلی این است که چگونه هر یک از این ابعاد هویتی، به‌صورت جداگانه و در تعامل با یکدیگر، بر میزان مشارکت اجتماعی افراد تأثیر می‌گذارد؟ آیا تقویت برخی از این ابعاد هویتی می‌تواند به افزایش مشارکت اجتماعی منجر شود، یا ممکن است تعارض بین این ابعاد، مانعی برای مشارکت فعال شهروندان باشد؟

نوآوری این تحقیق در چند بعد قابل توجه است. نخست، این پژوهش با رویکردی جامع و چندبعدی، هویت فرهنگی را در قالب پنج بعد متمایز بررسی می‌کند که این امر امکان تحلیل دقیق‌تر و عمیق‌تری از تأثیرات هویت فرهنگی بر مشارکت اجتماعی را فراهم می‌آورد. دوم، این مطالعه به جای تمرکز صرف بر یک بعد خاص (مانند هویت ملی یا قومی)، به بررسی تعاملات و هم‌پوشانی‌های بین ابعاد مختلف هویت فرهنگی می‌پردازد که این امر می‌تواند به درک بهتری از پویایی‌های هویتی در جوامع چندفرهنگی منجر شود. سوم، این پژوهش با تمرکز بر شهر تبریز، به‌عنوان نمونه‌ای از یک جامعه چندفرهنگی و چندقومی، به پر کردن خلأ تحقیقاتی در این زمینه کمک می‌کند و یافته‌های آن می‌تواند به سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان اجتماعی در طراحی راهبردهای مؤثر برای تقویت مشارکت اجتماعی در جوامع مشابه کمک کند.

اهمیت این تحقیق از آنجا ناشی می‌شود که درک رابطه بین هویت فرهنگی و مشارکت اجتماعی، نه تنها به غنای ادبیات علمی در حوزه‌های جامعه‌شناسی، روان‌شناسی اجتماعی و مطالعات فرهنگی می‌افزاید، بلکه می‌تواند به‌عنوان ابزاری کارآمد در جهت تقویت انسجام اجتماعی و توسعه پایدار در جوامع چندفرهنگی مورد استفاده قرار گیرد. درنهایت، این پژوهش با ارائه تحلیل‌های دقیق و کاربردی، گامی مهم در جهت شناخت بهتر عوامل مؤثر بر مشارکت اجتماعی در بافت‌های فرهنگی پیچیده و متنوع برمی‌دارد.

برای پاسخ به این خلأ تحقیقاتی، مطالعه حاضر به بررسی سؤالات زیر می‌پردازد:

۱. چگونه ابعاد مختلف هویت فرهنگی (دینی، ملی، قومی درون‌مرزی، قومی برون‌مرزی و جهانی) بر میزان مشارکت اجتماعی شهروندان تبریز تأثیر می‌گذارد؟
۲. کدام یک از ابعاد هویت فرهنگی بیشترین تأثیر مثبت یا منفی را بر مشارکت اجتماعی دارند؟

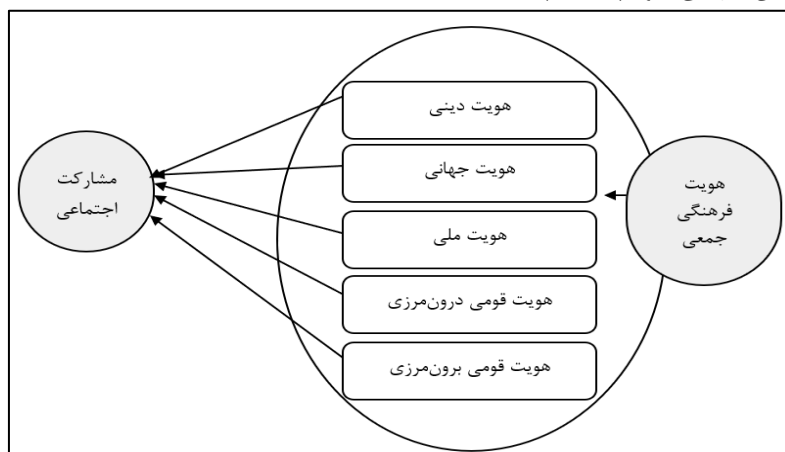
پیشینه پژوهش

صمدی و شاه‌محمدی (۱۳۹۷) به مطالعه رابطه بین میزان هویت‌پذیری قومی و مشارکت‌پذیری سیاسی با مصرف رسانه‌ای شهروندان پرداختند. یافته‌های آن‌ها نشان داد که میزان مشارکت سیاسی تقریباً ۲۸ درصد بوده که کمی بالاتر از میانگین است. میزان هویت‌پذیری تقریباً ۲۰ درصد بود، یعنی کمی بیشتر از میانگین. همچنین نتایج پژوهش نشان داد که بین میزان هویت قومی و مشارکت سیاسی با مصرف رسانه رابطه معنادار و مثبتی وجود دارد. نتایج حسین‌زاده حسارودی (۱۴۰۱) نیز نشان داد که موضوع هویت جمعی و فرهنگی از جنبه‌های مختلف و مورد بحث بسیاری از اندیشمندان و نظریه‌پردازان است و شرایط کنونی جهان و پیوند و تقابل فرهنگ نیز بر اهمیت موضوع افزوده است. ایشان نتیجه گرفتند که هویت در ارتباط با افراد دیگر بررسی می‌شود و بدون در نظر گرفتن زندگی اجتماعی ما و روابط بین افراد معنایی نخواهد داشت، باید وجود داشته باشد تا من را بسازم و خود را درک کنم، به‌عبارت‌دیگر هویت محصول ارتباط و تعامل است که دیگری از طریق درک و ارتباط با دیگری و در فرآیند اجتماعی شدن شکل می‌گیرد.

محققان (Córdova & Hiskey, 2015) متوجه شدند افرادی که دارای روابط فرامرزی قوی هستند که آن‌ها را با اقوام ساکن در ایالات متحده مرتبط می‌کند، به احتمال زیاد در سیاست محلی بیشتر شرکت می‌کنند، با یک حزب سیاسی همدردی می‌کنند و دیگران را متقاعد می‌کنند که به یک حزب رأی دهند. این تأثیرات تحت تأثیر مثبت روابط فرامرزی بر مشارکت جامعه مدنی، منافع سیاسی و کارایی سیاسی است. علاوه بر این، شواهد نشان می‌دهد که استفاده مکرر از اینترنت در میان غیرمهاجران با روابط بین‌مرزی قوی منجر به افزایش دانش سیاسی می‌شود که به علاقه و کارآمدی سیاسی بیشتر آن‌ها کمک می‌کند. خان و همکاران (Khan et al., 2016) در بررسی تأثیر مشارکت جمعی بر هویت اجتماعی نتیجه گرفتند افرادی که در رویدادهای اجتماعی و مذهبی شرکت کرده‌اند (اما نه کنترل‌ها) هویت اجتماعی بیشتری را نشان دادند و تعداد تشریفات نماز را افزایش دادند. به‌طور خاص، ادراکات اشتراک در یک هویت مشترک با سایر زائران و توانایی در اجرای هویت اجتماعی خود در این رویداد به پیش‌بینی تغییرات در هویت و رفتار شرکت‌کنندگان کمک کرد. مرت و همکاران (Moret et al., 2016) نیز به تحلیل تحرک فرامرزی، هویت اجتماعی و مشارکت پرداختند. آن‌ها استدلال کردند که تحرک فرامرزی با هویت قوی‌تر، نگرش مثبت‌تر نسبت به اتحادیه و با دیدگاه‌های

خاص اتحادیه همراه است و این عوامل به نوبه خود تأثیر مثبتی بر تعامل و مشارکت دارند. زابالا و همکاران (Zabala et al., 2020) در پژوهش خود پیرامون هویت قومی و توانمندسازی جمعی و تأثیر آن بر مشارکت اجتماعی نتیجه گرفتند افرادی که به شدت با قومیت آمیخته شده و بسیار قدرتمند بودند، نسبت به افراد غیر آمیخته با توانمندی پایین، شاخص‌های رفاه (هم فردی و هم اجتماعی) و مشارکت اجتماعی بالاتری را نشان دادند. نتایج همچنین نشان می‌دهد که هویت اجتماعی (آمیختگی هویت) اثرات منفی درک گروه را به عنوان یک اقلیت زبانی خنثی می‌کند. آق‌فیرات و همکاران (Ak-firat et al., 2021) بر رابطه بین هویت اجتماعی و کنش جمعی و اثرات تعدیل‌کننده احتمالی نوع گروهی که باید شناسایی شود (در حال ظهور در مقابل گروه از قبل موجود) و نوع مشارکت (رفتار واقعی در مقابل قصد) تمرکز کردند. تجزیه و تحلیل‌ها رابطه متوسط تا قوی بین هویت اجتماعی و مشارکت در کنش‌های جمعی را نشان دادند، در حالی که نوع گروهی تنها تعدیل‌کننده قابل توجه بود. بر این اساس، رابطه بین هویت‌یابی با گروه‌های نوظهور و مشارکت در کنش جمعی در مقایسه با رابطه بین هویت‌یابی با گروه‌های از پیش موجود و مشارکت در کنش جمعی بسیار قوی‌تر بود.

مطالعه لپینیکا و پیکیانوکوسکی و همکاران (Lipnicka & Peciakowski, 2021) نشان داد که دین‌داری بر مشارکت فرهنگی تأثیر می‌گذارد، اما به طور مبهم. خودشناسی مذهبی و خودشناسی معنوی مهم‌ترین عوامل بودند. دین‌داری برای مشارکت فرهنگی مرتبط است، اما عمدتاً زمانی که عنصر مهمی از هویت فردی باشد. نتایج لویز و همکاران (Lopez et al., 2011) نیز نشان داد که هویت مذهبی در سراسر دوره نوجوانی مانده است در حالی که مشارکت مذهبی کاهش یافته است. حتی پس از کنترل تفاوت‌های قومی در وابستگی‌های مذهبی، پیشینه اجتماعی-اقتصادی و موقعیت نسلی، نوجوانان با پیشینه‌های آمریکای لاتین و آسیایی سطوح بالاتری از هویت مذهبی و نوجوانان با پیشینه آمریکای لاتین نرخ بالاتری از مشارکت مذهبی را گزارش کردند. در نوجوانان فردی، تغییرات در هویت مذهبی با تغییر در هویت‌های قومی و خانوادگی همراه بود که نشان‌دهنده پیوندهای مهم در رشد این هویت‌های اجتماعی در دوران نوجوانی است. از بررسی بخش‌های مقدمه و پیشینه‌نگاشته‌ها می‌توان نتیجه گرفت که هویت فرهنگی جمعی به عنوان یک مفهوم چندبعدی (شامل هویت دینی، هویت ملی، هویت قومی درون‌مرزی، هویت قومی برون‌مرزی و هویت جهانی) نقش اساسی در شکل‌گیری رفتارها، نگرش‌ها و تعاملات اجتماعی افراد ایفا می‌کند. این ابعاد هویتی نه تنها بر درک افراد از خود و دیگران تأثیر می‌گذارد، بلکه به عنوان عوامل محرک یا بازدارنده در مشارکت اجتماعی شهروندان عمل می‌کنند. از سوی دیگر، مشارکت اجتماعی به عنوان یکی از ارکان اصلی توسعه پایدار و تقویت سرمایه اجتماعی، تحت تأثیر هویت فرهنگی جمعی قرار دارد. مشارکت اجتماعی شامل درگیری ذهنی و عاطفی افراد در فعالیت‌های گروهی است که منجر به همکاری و مسئولیت‌پذیری در جهت دستیابی به اهداف مشترک می‌شود. پژوهش‌های پیشین نشان می‌دهند که تقویت برخی از ابعاد هویت فرهنگی (مانند هویت دینی و هویت قومی درون‌مرزی) می‌تواند به افزایش مشارکت اجتماعی منجر شود، در حالی که برخی دیگر از ابعاد (مانند هویت جهانی) ممکن است تأثیر معکوس داشته باشند. در نتیجه، چارچوب مفهومی پژوهش می‌تواند بر اساس رابطه بین ابعاد هویت فرهنگی جمعی (هویت دینی، هویت ملی، هویت قومی درون‌مرزی، هویت قومی برون‌مرزی و هویت جهانی) و مشارکت اجتماعی شهروندان طراحی شود (نگاره ۱).

نگاره ۱. چارچوب مفهومی پژوهش

روش تحقیق

تحقیق حاضر به لحاظ هدف جزو تحقیقات کاربردی است که نتایج آن می‌تواند مورد استفاده سازمان‌های متولی قرار گیرد، به لحاظ زمانی جزء تحقیقات مقطعی یا عرضی است که داده‌های اصلی آن فقط در یک مقطع جمع‌آوری می‌شود. به لحاظ نوع داده از نوع کمی و نوع تحلیل نیز جزو تحقیقات توصیفی-تحلیلی و همبستگی است که در آن متغیرها توصیف و رابطه آن‌ها تحلیل می‌شود. به لحاظ دامنه نیز جزو تحقیقات پهن‌دامنه و کلان‌نگر است زیرا در آن متغیرهای کلان‌گروهی در یک نمونه نسبتاً بزرگ بررسی می‌شود. برای تدوین بخش‌های نظری و تهیه پرسش‌نامه از داده‌های مکتوب و اسنادی اعم از کتاب‌ها، نشریات تخصصی، تحقیقات دانشگاهی و سایت‌ها یا پایگاه‌های الکترونیکی معتبر استفاده شده است.

داده‌های اصلی تحقیق، از نوع کمی است که به روش پیمایشی جمع‌آوری شد، از این‌رو ابزار تحقیق پرسش‌نامه ساختاریافته با گزینه‌های پاسخ بسته (طیف لیکرت) است. پرسشنامه‌های مورداستفاده در این تحقیق شامل معرف‌ها و پرسشنامه‌های استاندارد و موجود در تحقیقات پیشین است. برای سنجش متغیر وابسته یعنی مشارکت اجتماعی از پرسشنامه استاندارد استفاده شده است و برای سنجش متغیرهای مستقل یعنی هویت دینی، هویت جهانی، هویت ملی، هویت قومی برون‌مرزی، هویت قومی درون‌مرزی از معرف‌ها و پرسشنامه‌های موجود در تحقیقات پیشین استفاده شده است.

در این تحقیق ضمن اینکه معرف‌ها و سوالات پرسشنامه‌ها از تحقیقات قبلی به‌دست آمده است؛ اما همچنان از روایی محتوایی و صوری برای ارزیابی ذهنی محققین از روایی ابزار اندازه‌گیری استفاده شد. طی این کار برخی گویه‌های نامفهوم و نامأنوس، حذف و یا اصلاح شد. برای تعیین پایایی از روش مطالعه راهنما و محاسبه ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. پس از تهیه پرسشنامه نهایی، ۳۵ نسخه از این پرسشنامه بین افراد خارج از نمونه آماری توزیع شد و ضریب آلفای کرونباخ محاسبه و در موارد نادر که یک آیتم ضریب آلفا را پایین‌تر می‌آورد، از نسخه‌ی نهایی پرسشنامه حذف شد. ضرایب آلفای کرونباخ برای هر مقیاس این تحقیق به‌صورت جدول (۱) به‌دست آمد. درنهایت از آنجا که ضریب آلفای کرونباخ برای تمامی متغیرهای تحقیق بالاتر از ۰/۷۰ به دست آمد، پرسشنامه مورد استفاده پایا در نظر گرفته شد.

جدول ۱. ضرایب آلفای کرونباخ برای متغیرهای تحقیق

متغیرها	ضرایب آلفای کرونباخ
هویت دینی	۰/۸۷
هویت جهانی	۰/۷۷
هویت ملی	۰/۷۲
هویت قومی درون‌مرزی	۰/۷۳
هویت قومی برون‌مرزی	۰/۷۱
مشارکت اجتماعی	۰/۸۹

منبع: یافته‌های پژوهشگر

هویت جمعی به حدی گفته می‌شود که یک فرد با یک گروه اجتماعی خاص، آمادگی خود را برای رفتار مطابق با شرایط عضویت در گروه در سطح گروه اعلام می‌کند و در نگاهی وسیع‌تر، هویت جمعی احساس تعلق و همبستگی به یک جامعه است به‌گونه‌ای که عضو یک جامعه با جوامع دیگر متفاوت است و فرد نسبت به معیارها و ارزش‌های جامعه احساس تکلیف و مسئولیت می‌کند و در امور مختلف آن شرکت می‌کند، انتظارات جامعه را برآورده می‌کند و در مواقع بحرانی سرنوشت جامعه و غلبه بر بحران جامعه برای او مهم است. در ادبیات تحقیق (عالمی، ۱۳۸۴؛ هزارجریبی و لهراسی، ۱۳۹۰؛ ولدی، ۱۳۹۵؛ حسین‌زاده حسنارودی، ۱۴۰۱) از میان ابعاد هویت جمعی معمولاً بر هویت ملی و قومی و جهانی تمرکز شده است، اما در تحقیق حاضر هویت دینی نیز به آن اضافه شده است. به عبارت واضح‌تر در تحقیق حاضر متغیر مستقل تحقیق، هویت جمعی با ابعاد فرهنگی شامل ابعاد هویت قومی، ملی، جهانی و دینی می‌باشد. هویت فرهنگی جمعی بر اساس مجموع گویه‌ها و نمرات حاصل از مقیاس‌های هویت دینی، ملی، جهانی، قومی (برون‌مرزی و درون‌مرزی) عملیاتی شده است. مجموع گویه‌های این مقیاس مشتمل بر ۸۳ گویه است.

برای عملیاتی کردن متغیر هویت دینی از پرسشنامه‌ی استاندارد سفیری و غفوری (۱۳۸۸) استفاده شده است. این پرسشنامه حاوی ۲۰ گویه است. برای سنجش هویت جهانی و ملی از پرسشنامه استاندارد هزارجریبی و لهراسبی (۱۳۹۰) استفاده شده است. این پرسشنامه مشتمل بر ۲۰ گویه است. برای سنجش هویت قومی فرامرزی یا برون مرزی از یک پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است. در ساختن این پرسشنامه از ادبیات تحقیق (از تحقیقات رابرت و همکاران (Roberts et al., 1999)، تقوی نسب و همکاران (۱۳۸۵) و خلیلی اردکانی (۱۳۹۲) استفاده شده است. این پرسشنامه مشتمل بر ۱۶ گویه است. منظور از مشارکت اجتماعی حضور نسبتاً پایدار و ضروری افراد، گروه‌ها، اجتماعات در فرآیندها، امور و فعالیت‌های اجتماعی است. در بررسی مفهوم مشارکت اجتماعی باید به نوع فعالیت اجتماعی در محیط توجه کرد. از این رو در این تحقیق سعی شده مشارکت در عناصر مختلف اعم از مشارکت در گروه‌ها، تشکله‌ها، انجمن‌ها، آیین‌ها و مراسمات، فعالیت‌های آموزشی، هنری، موسیقی و فرهنگی، داوطلبانه، ورزشی، زیست‌محیطی، شورای، اتحادیه‌های، ادبی، هنری در نظر گرفته شود. برای سنجش مشارکت اجتماعی از گویه‌های موجود در تحقیق جمعه‌پور و خاکساری (۱۳۸۸) و سروش و افراسیابی (۱۳۸۹) استفاده شده است. این پرسشنامه مشتمل بر ۱۵ گویه است.

جمعیت آماری این تحقیق، شهروندان بالاتر از ۱۸ سال شهر تبریز است. تعداد دقیق این جمعیت با توجه به نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن که به‌طور معمول در هر ۵ یا ۱۰ سال یک‌بار انجام می‌شود، محاسبه شده است. چون رتبه‌بندی سازمان آمار در سرشماری گروه‌های سنی ۵ ساله را شامل می‌شود مثلاً از ۱۵ تا ۱۹ سال شروع شده است و در ۶۵ سال و بالاتر ختم شده است و جمعیت ۱۸ سال و بالاتر در میان این جمعیت قرار دارد، لذا در محاسبه تعداد جمعیت از دامنه سنی ۱۵ سال تا ۶۵ سال و بالاتر استفاده شد، اما هنگام توزیع پرسشنامه جمعیت زیر ۱۸ سال وارد نمونه نشد و فقط جمعیت ۱۸ سال و بالاتر وارد نمونه شدند و به پرسشنامه جواب دادند. جمعیت بالای ۱۵ تا ۶۵ سال و بالاتر سال شهر تبریز مجموعاً برابر با ۱۲۳۸/۶۲۶ نفر شامل ۶۲۱/۸۵۸ مرد و ۶۱۶/۷۶۸ زن بود. حجم نمونه آماری در این تحقیق، با استفاده از فرمول تعیین حجم نمونه از روی حجم جامعه (با سطح اطمینان ۹۵ درصد و خطای ۵ درصد) که کرجسی و مورگان تهیه کرده‌اند، تعداد ۳۸۶ نفر برآورد شد که شامل ۱۸۸ زن و ۱۹۸ مرد است.

در این تحقیق با عنایت به این که جامعه مورد مطالعه در یک کلان شهر با وسعت جغرافیایی وسیع پراکنده هستند؛ از نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای و قرعه‌کشی یا انتخاب تصادفی خوشه‌ها یا مناطق مختلف استفاده شد تا شهروندان ساکن در مناطق مختلف شهر از شانس برابری برای ورود به نمونه برخوردار باشند. شهر تبریز (بخش مرکزی) کلاً دارای ۱۰ منطقه شهرداری است که از میان این مناطق به‌صورت تصادفی یا به قید قرعه (با انتخاب یک در میان) پنج منطقه انتخاب شد، سپس از هر منطقه نیز به قید قرعه یک یا دو محله انتخاب شد. فقط منطقه نه جمعاً دارای دو محله است که یکی از محلات به قید قرعه وارد نمونه شد. از هر محله، بر اساس لیست کدپستی یا سرشماری، خانوارها به‌صورت تصادفی انتخاب شدند و از هر خانوار، یک فرد بالای ۱۸ سال که مایل به شرکت در تحقیق بود، مورد بررسی قرار گرفت. این روش باعث شد که نمونه، نماینده‌ای از شهروندان مناطق مختلف تبریز از نظر جغرافیایی و فرهنگی باشد. شماره خوشه‌ها، نام مناطق و نام محلات شهرداری شهر تبریز که به‌صورت تصادفی برای گردآوری داده انتخاب شدند در جدول (۲) آماده است.

جدول ۲. خوشه‌های منتخب در نمونه تحقیق

شماره خوشه و منطقه	نام منطقه	نام محلات
۱	منطقه ۱ (شرق)	منطقه ولیعصر، منطقه قوش‌خانا
۳	منطقه ۳ (جنوب)	منطقه مارالان، منطقه منظریه
۵	منطقه ۵ (شمال شرق)	منطقه باغ‌میشه، منطقه کرکج
۷	منطقه ۷ (جنوب غرب)	منطقه رواسان، منطقه قوروخ کوشنی
۹	منطقه ۹ (خاوران)	منطقه خاوران

منبع: یافته‌های پژوهشگر

تمام تحلیل‌ها در محیط نرم‌افزار SPSS²⁶ انجام شد. در بخش توصیفی، ضمن گزارش فراوانی و درصد فراوانی متغیرها، از آماره‌های پراکندگی از میانگین مانند انحراف از معیار و واریانس و چولگی و کشیدگی و نیز از آماره‌های گرایش به مرکز نظیر میانگین و مد استفاده شد. در بخش استنباطی، از آزمون‌های دومتغیره و چندمتغیره متناسب با سطح سنجش متغیرها و وضعیت نرمال بودن توزیع داده‌های مربوط به متغیرها استفاده شد.

بحث و یافته‌های تحقیق

ویژگی‌های جمعیت‌شناختی

تجزیه‌ی داده‌ها در مرحله توصیف نشان می‌دهد که ۵۱/۳ درصد نمونه زن و ۴۸/۷ درصد مرد هستند. تجزیه‌ی داده‌ها نشان می‌دهد که ۲/۳ درصد نمونه در سن ۲۰ تا ۲۴ سال، ۲۰/۲ درصد ۲۵ تا ۲۹ سال، ۱۳/۵ درصد ۳۰ تا ۳۴ سال، ۱۷/۴ درصد ۳۵ تا ۳۹ سال، ۱۵/۰ درصد ۴۰ تا ۴۴ سال، ۱۴/۵ درصد ۴۵ تا ۴۹ سال، ۹/۱ درصد ۵۰ تا ۵۴ سال، ۳/۴ درصد ۵۵ تا ۵۹ سال و ۰/۸ درصد ۶۰ سال و بالاتر قرار دارند. از لحاظ سطح تحصیلات، ۱/۶ درصد نمونه سواد خواندن و نوشتن یا سواد امضا دارند، ۸/۳ درصد نمونه مدرک ابتدایی دارند، ۹/۳ درصد نمونه مدرک متوسطه اول (سیکل) دارند، ۱۳/۲ درصد نمونه مدرک متوسطه دوم (دیپلم) دارند، ۴۰/۷ درصد نمونه مدرک کارشناسی (لیسانس) دارند، ۲۴/۴ درصد نمونه مدرک کارشناسی ارشد (فوق لیسانس) دارند، ۲/۱ درصد نمونه مدرک دکتری دارند.

تجزیه‌ی داده‌ها درباره وضعیت شغلی و حرفه‌ای افراد نمونه نشان می‌دهد که ۸/۵ درصد نمونه بیکار هستند، ۱۸/۹ درصد خانه‌دار هستند، ۸/۳ درصد دانشجو در حال تحصیل هستند، همچنین وضعیت شغلی ۸/۳ درصد جزو مشاغل آزاد - کارگری است، وضعیت شغلی ۳/۱ درصد جزو مشاغل آزاد - کارفرمایی (دارنده کارگاه یا کارخانه و شرکت و...) است، وضعیت شغلی ۱۶/۱ درصد جزو مشاغل آزاد - خویش‌فرما است (مثل مغازه‌دار و دامدار و کشاورز و باغدار و...)، وضعیت شغلی ۲۸/۸ درصد جزو مشاغل کارمندی و دفتری است، وضعیت شغلی ۰/۸ درصد جزو مشاغل دولتی مدیریتی (کارمند عالی‌رتبه) است و وضعیت شغلی ۳/۴ درصد نیز در سایر مشاغل قرار دارند. تجزیه‌ی داده‌ها درباره سطح درآمد افراد نمونه نشان می‌دهد که ۸/۸ درصد نمونه درآمدی در سطح زیر ۵ میلیون تومان دارند، ۳۲/۶ درصد نمونه درآمدی در سطح از ۵ میلیون تومان تا ۱۰ میلیون تومان دارند، ۳۸/۳ درصد نمونه درآمدی در سطح از ۱۰ میلیون تومان به ۱۵ میلیون تومان دارند، ۹/۱ درصد نمونه درآمدی در سطح از ۱۵ میلیون تومان به ۲۰ میلیون تومان دارند، ۲/۱ درصد نمونه درآمدی در سطح از ۲۰ میلیون تومان به بالا دارند.

توصیف متغیرهای مستقل و وابسته پژوهش

میانگین ابعاد هویت فرهنگی جمعی نشان می‌دهد که میانگین هویت دینی برابر با ۷۹/۰۶، میانگین هویت جهانی برابر با ۲۰/۴۸، میانگین هویت ملی برابر با ۲۲/۱۰، میانگین هویت قومی درون‌مرزی برابر با ۲۰/۸۰ و میانگین هویت قومی برون‌مرزی برابر با ۳۱/۰۵ است. همچنین مقادیر انحراف معیار و واریانس از میانگین نیز از همین نرخ پیروی می‌کند.

یکی از شاخص‌هایی که از اهمیت خاصی برخوردار است شاخص‌های تقارن یا چولگی و کشیدگی توزیع‌ها است، زیرا این شاخص‌ها به‌نوبه خود وضعیت توزیع داده‌ها را نشان می‌دهد و عدم تقارن در داده‌ها نسبت به توزیع نرمال و منحنی با شاخص‌های تقارن اندازه‌گیری می‌شود. از آنجایی که منحنی توزیع نرمال به‌عنوان یک حالت ایده‌آل برای پدیده‌های تصادفی در نظر گرفته می‌شود، بهتر است داده‌ای که با آن سروکار داریم نیز دارای توزیع نرمال باشد و منحنی فراوانی آن (هیستوگرام) شبیه یک نمودار توزیع نرمال زنگوله‌ای شکل باشد. چولگی و کشیدگی، شاخص‌هایی هستند که اولی تقارن افقی و دومی تقارن عمودی را نسبت به توزیع نرمال را به‌صورت منحنی اندازه‌گیری می‌کند. اگر منحنی توزیع داده‌ها مشابه توزیع نرمال باشد، مقادیر این شاخص‌ها نزدیک به صفر خواهد بود و اگر توزیع داده‌ها مشابه توزیع نرمال نباشد، مقادیر این شاخص‌ها می‌تواند بسیار بیشتر از صفر باشد. در تفسیر این شاخص‌ها گفته می‌شود که میزان اندکی از چولگی و کشیدگی در داده‌های بزرگ تا حدی قابل قبول است. این میزان معمولاً زیر ۲ درجه چولگی و کشیدگی چه مثبت و چه منفی است. شاخص‌ها یا آماره‌های ابعاد متغیر هویت جمعی فرهنگی نشان می‌دهد

که این منحنی از چولگی و کشیدگی قابل توجهی برخوردار نیست و متقارن و زنگوله‌ای شکل و به عبارت دقیق نرمال است زیرا مقادیر چولگی و کشیدی تمام ابعاد از ۱/۵۰ درجه کمتر است.

فراوانی نسبی مربوط به ابعاد هویت جمعی فرهنگی با توجه به مجموع نمرات طیف پاسخ‌ها نشان می‌دهد که ۱۸/۱۳ درصد نمونه از هویت دینی خیلی پایین برخوردار هستند، ۲۰/۷۲ درصد نمونه از هویت دینی پایین برخوردار هستند، ۲۲/۵۳ درصد نمونه از هویت دینی متوسط برخوردار هستند، ۲۱/۷۶ درصد نمونه از هویت دینی بالا برخوردار هستند، ۱۴/۵۰ درصد از نمونه از هویت خیلی بالایی برخوردار هستند. همچنین ۱۴/۵۰ درصد نمونه از هویت جهانی خیلی پایین برخوردار هستند، ۱۷/۸۷ درصد نمونه از هویت جهانی پایین برخوردار هستند، ۲۰/۹۸ درصد نمونه از هویت جهانی متوسط برخوردار هستند، ۲۲/۰۲ درصد نمونه از هویت جهانی بالا برخوردار هستند، ۲۳/۳۱ درصد از نمونه از هویت جهانی بالایی برخوردار هستند.

۱۸/۹۱ درصد نمونه از هویت ملی خیلی پایین برخوردار هستند، ۲۱/۲۴ درصد نمونه از هویت ملی پایین برخوردار هستند، ۲۳/۰۵ درصد نمونه از هویت ملی متوسط برخوردار هستند، ۲۰/۹۸ درصد نمونه از هویت ملی بالا برخوردار هستند، ۱۴/۲۴ درصد از نمونه از هویت ملی بالایی برخوردار هستند. همچنین داده‌ها نشان می‌دهند که ۱۲/۶۹ درصد نمونه از هویت قومی درون‌مرزی خیلی پایین برخوردار هستند، ۱۶/۸۳ درصد نمونه از هویت قومی درون‌مرزی پایین برخوردار هستند، ۲۳/۸۳ درصد نمونه از هویت قومی درون‌مرزی متوسط برخوردار هستند، ۲۲/۲۷ درصد نمونه از هویت قومی درون‌مرزی بالا برخوردار هستند، ۲۳/۰۵ درصد از نمونه از هویت قومی درون‌مرزی بالایی برخوردار هستند.

۱۳/۲۱ درصد نمونه از هویت قومی برون‌مرزی خیلی پایین برخوردار هستند، ۱۷/۶۱ درصد نمونه از هویت قومی برون‌مرزی پایین برخوردار هستند، ۲۱/۵۰ درصد نمونه از هویت قومی برون‌مرزی متوسط برخوردار هستند، ۲۳/۵۷ درصد نمونه از هویت قومی برون‌مرزی بالا برخوردار هستند، ۲۲/۰۲ درصد از نمونه از هویت قومی برون‌مرزی بالایی برخوردار هستند (جدول ۳). در میان ابعاد هویت فرهنگی جمعی، بُعد هویت جهانی از بالاترین میزان و بُعد هویت ملی از پایین‌ترین میزان برخوردار است.

جدول ۳. توزیع فراوانی پاسخگویان بر اساس آماره‌های ابعاد هویت فرهنگی جمعی

قومی	هویت قومی درون-فرامرزی	هویت قومی مرزی	هویت ملی	هویت جهانی	هویت دینی		آماره‌ها	آماره‌های فراوانی مطلق (شاخص -)	های گرایش مرکزی و شاخص‌های پراکنندگی)
					میانگین	انحراف معیار			
	۳۱/۰۵	۲۰/۸۰	۲۲/۱۰	۲۰/۴۸	۷۹/۰۶				
	۱۳/۷۷۰	۸/۷۶۰	۸/۸۹۹	۸/۳۲۹	۱۱/۲۲۹				
	۱۸۹/۶۲۳	۷۶/۷۳۵	۷۹/۱۹۷	۶۹/۳۶۶	۱۲۶/۰۸۲				
	۰/۶۷۴	۰/۳۸۸	۰/۲۷۹	۰/۴۶۶	-۱/۴۷۹				
	۰/۳۸۷	۰/۷۴۱	۰/۷۰۱	۰/۰۷۳	۱/۴۲۶				
	۶۱	۴۰	۴۰	۴۰	۶۷				
	۱۶	۱۰	۱۰	۱۰	۳۳				
	۷۷	۵۰	۵۰	۵۰	۱۰۰				
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	سطوح	فراوانی نسبی (چندک‌ها)
۱۳/۲۱	۵۱	۱۲/۶۹	۴۹	۱۸/۹۱	۷۳	۱۴/۵۰	۵۶	۱۸/۱۳	۷۰
۱۷/۶۱	۶۸	۱۶/۸۳	۶۵	۲۱/۲۴	۸۲	۱۷/۸۷	۶۹	۲۰/۷۲	۸۰

۲۱/۵۰	۸۳	۲۳/۸۳	۹۲	۲۳/۰۵	۸۹	۲۰/۹۸	۸۱	۲۲/۵۳	۸۷	متوسط
۲۳/۵۷	۹۱	۲۲/۲۷	۸۶	۲۰/۹۸	۸۱	۲۲/۰۲	۸۵	۲۱/۷۶	۸۴	بالا
۲۲/۰۲	۸۵	۲۳/۰۵	۸۹	۱۴/۲۴	۵۵	۲۳/۳۱	۹۰	۱۴/۵۰	۵۶	خیلی بالا
	۳۷۸		۳۸۱		۳۸۰		۳۸۱		۳۷۷	تعداد معتبر
	۸		۵		۶		۵		۹	تعداد گم شده
										جمع کل
										۳۸۶ (۰/۱۰۰)

منبع: یافته‌های پژوهشگر

میانگین مشارکت اجتماعی در نمونه بررسی شده برابر با ۶۸/۸۷ است. همان‌طور که بیان شد یکی از شاخص‌هایی مهم در توصیف داده‌ها، شاخص‌های تقارن یا چولگی و کشیدگی توزیع‌ها است که وضعیت توزیع داده‌ها را نشان می‌دهد و عدم تقارن در داده‌ها نسبت به توزیع نرمال و منحنی با شاخص‌های تقارن اندازه‌گیری می‌شود. در این تحقیق هم شاخص‌ها یا آماره‌های مشارکت اجتماعی نشان می‌دهد که این منحنی از چولگی و کشیدگی قابل توجهی برخوردار نیست و متقارن و زنگوله‌ای شکل و به عبارتی نرمال است.

فراوانی نسبی مربوط به مشارکت اجتماعی با توجه به مجموع نمرات طیف پاسخ‌ها نشان می‌دهد که ۱۳/۳ درصد نمونه از مشارکت اجتماعی خیلی پایین برخوردار هستند، ۲۷/۰ درصد نمونه از مشارکت اجتماعی پایین برخوردار هستند، ۱۹/۴ درصد نمونه از مشارکت اجتماعی متوسط برخوردار هستند، ۲۲/۸ درصد نمونه از مشارکت اجتماعی بالا برخوردار هستند، ۱۶/۶ درصد نمونه از مشارکت اجتماعی خیلی بالایی برخوردار هستند (جدول ۴).

جدول ۴. توزیع فراوانی پاسخگویان بر اساس آماره‌های مشارکت اجتماعی

مشارکت اجتماعی		آماره‌ها	آماره‌های فراوانی مطلق (شاخص‌های گرایش مرکزی و شاخص‌های پراکندگی)
		میانگین	
		انحراف معیار	
		واریانس	
		چولگی	
		کشیدگی	
		دامنه‌ی مقادیر	
		حداقل مقدار	
		حداکثر مقدار	
سطح		فراوانی	
درصد			
	۱۳/۱	۵۰	خیلی پایین
	۲۷/۰	۱۰۴	پایین

متوسط	۷۵	۱۹/۴
بالا	۸۸	۲۲/۸
خیلی بالا	۶۴	۱۶/۶
تعداد معتبر	۳۸۱	
تعداد گم شده	۵	
جمع		۳۸۶ (۰/۱۰۰)

منبع: یافته‌های پژوهشگر

همبستگی بین ابعاد هویت فرهنگی جمعی و مشارکت اجتماعی

جدول (۵) ضرایب همبستگی پیرسون را بین هویت فرهنگی جمعی و مشارکت اجتماعی نشان می‌دهد. با توجه به نتایج به دست آمده از ضریب همبستگی بین متغیرهای هویت فرهنگی جمعی و مشارکت اجتماعی هم با ترکیب ابعاد و هم در تمامی ابعاد رابطه معناداری وجود دارد (در سطح معنی‌داری یک درصد). پس با توجه به سطح معنی‌داری ضریب همبستگی بین دو متغیر هویت فرهنگی جمعی و مشارکت اجتماعی می‌توان نتیجه گرفت که بین دو متغیر رابطه معناداری وجود دارد و فرضیه کلی تحقیق تأیید می‌شود؛ یعنی در مجموع، با افزایش هویت فرهنگی جمعی، مشارکت اجتماعی شهروندان نیز افزایش می‌یابد.

جدول ۵. ماتریس همبستگی بین ابعاد هویت فرهنگی جمعی و مشارکت اجتماعی

متغیرها	هویت فرهنگی جمعی	هویت دینی	هویت جهانی	هویت ملی	هویت قومی (دورن مرزی)	هویت قومی (برورن مرزی)	مشارکت اجتماعی
هویت فرهنگی جمعی	۱	** -۰/۲۶۴	** -۰/۸۹۳	** -۰/۸۲۸	** -۰/۹۱۲	** -۰/۹۱۰	** -۰/۲۶۹
هویت دینی	** -۰/۲۶۴	۱	** -۰/۴۷۷	** -۰/۵۴۶	** -۰/۴۰۴	** -۰/۵۰۹	** -۰/۴۰۴
هویت جهانی	** -۰/۸۹۳	** -۰/۴۷۷	۱	** -۰/۸۲۵	** -۰/۸۵۱	** -۰/۸۵۱	** -۰/۳۷۳
هویت ملی	** -۰/۸۲۸	** -۰/۵۴۶	** -۰/۸۲۵	۱	** -۰/۷۷۳	** -۰/۷۹۰	** -۰/۳۵۵
هویت قومی (دورن مرزی)	** -۰/۹۱۲	** -۰/۴۰۴	** -۰/۸۵۱	** -۰/۷۷۳	۱	** -۰/۸۵۹	** -۰/۲۳۰
هویت قومی (برورن مرزی)	** -۰/۹۱۰	** -۰/۵۰۹	** -۰/۸۵۱	** -۰/۷۹۰	** -۰/۸۵۹	۱	** -۰/۳۴۱
مشارکت اجتماعی	** -۰/۲۶۹	** -۰/۴۰۴	** -۰/۳۷۳	** -۰/۳۵۵	** -۰/۲۳۰	** -۰/۳۴۱	۱

** همبستگی در سطح ۰/۰۱ منبع: یافته‌های پژوهشگر

تبیین رگرسیونی مشارکت اجتماعی بر اساس ابعاد هویت فرهنگی جمعی

مدل و ضرایب رگرسیونی بین هویت فرهنگی جمعی و مشارکت اجتماعی برای بررسی ضریب تعیین مدل؛ آزمون دوربین واتسون برای بررسی استقلال متغیرها؛ همچنین آزمون فیشر یا F برای بررسی خطای استاندارد مدل؛ و در نهایت ضرایب رگرسیون برای بررسی همبستگی خطی بین متغیرها ارائه شده است. از آنجا که متغیر هویت فرهنگی جمعی در ۵ بُعد اندازه‌گیری شده است، لذا در تحلیل این رابطه از رگرسیون خطی چندمتغیره استفاده می‌شود.

ضریب تعیین تعدیل شده بین دو متغیر برابر با ۰/۳۱۶ است که نشان می‌دهد متغیر هویت فرهنگی جمعی، حداقل ۳۱ درصد از واریانس متغیر مشارکت اجتماعی را تبیین می‌کند. آمار دوربین واتسون بین هویت فرهنگی جمعی و مشارکت اجتماعی شهروندان

مورد مطالعه برابر با ۱/۴۳۷ است که می‌توان نتیجه گرفت باقیمانده‌ی دو متغیر (هویت فرهنگی جمعی و مشارکت اجتماعی) مستقل از یکدیگر بوده و به یکدیگر وابسته نیستند و بنابراین مدل رگرسیون خطی تأیید می‌شود (جدول ۶).

جدول ۶. خلاصه مدل پیش‌بینی مشارکت اجتماعی بر اساس هویت فرهنگی جمعی

مدل	R (ضریب تعیین تعدیل‌نشده)	R Square (ضریب تعیین تعدیل‌شده)	باقی‌مانده‌ی R Square	R	آزمون دوربین واتسون ^۱
اینتر	۰/۵۶۲	۰/۳۱۶	۰/۳۰۶		۱/۴۳۷

منبع: یافته‌های پژوهشگر

سطح معنی‌داری آماره F و مقدار آن ($F=۳۱/۴۳$ و $p=۰/۰۰۰$) نشان می‌دهد که مدل رگرسیون بین دو متغیر تأیید شده است (جدول ۷).

جدول (۷) تحلیل واریانس F برای تحلیل همواری مدل مشارکت اجتماعی بر اساس هویت فرهنگی جمعی

مدل	جمع مربعات	df درجه آزادی	میانگین مربعات	آماره‌ی F	سطح معنی‌داری آماره F
رگرسیون	۸۸۰۴/۹۲۵	۵	۱۷۶۰/۹۸۵	۳۱/۴۳۴	۰/۰۰۰
باقی‌مانده	۱۹۰۴۷/۵۰۵	۳۴۰	۵۶/۰۲۲		
جمع	۲۷۸۵۲/۴۳۱	۳۴۵			

منبع: یافته‌های پژوهشگر

در نهایت ضرایب رگرسیون برای بررسی همبستگی‌های تعدیل‌شده بین متغیرها ارائه شده است. از آنجا که متغیر هویت فرهنگی جمعی در ۵ بُعد اندازه‌گیری شده است، ضرایب مربوط به هر بُعد در یک سطر جداگانه ظاهر می‌شود. ضریب استاندارد شده β برای بُعد هویت دینی برابر با ۰/۳۱۷ با سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰، برای بُعد هویت جهانی برابر با ۰/۴۱۹- با سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰، برای بُعد هویت ملی برابر با ۰/۰۷۷ با سطح معنی‌داری ۰/۳۵۰، برای بُعد هویت قومی درون‌مرزی برابر با ۰/۴۲۹ با سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰، برای بُعد هویت قومی برون‌مرزی برابر با ۰/۱۶۸ با سطح معنی‌داری ۰/۰۸۶ محاسبه شده است. ضریب استاندارد نشده B برای بُعد هویت دینی برابر با ۰/۲۷۵ با سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰، برای بُعد هویت جهانی برابر با ۰/۴۷۹- با سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰، برای بُعد هویت ملی برابر با ۰/۰۸۲ با سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰، برای بُعد هویت قومی درون‌مرزی برابر با ۰/۴۶۸ با سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰، برای بُعد هویت قومی برون‌مرزی برابر با ۰/۱۱۷ با سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰ محاسبه شده است.

این بدان معناست که هویت دینی، هویت جهانی و هویت قومی درون‌مرزی می‌توانند سهم قابل‌توجهی در مشارکت اجتماعی شهروندان مورد مطالعه دارند اما هویت ملی و هویت قومی برون‌مرزی چنین سهمی ندارند.

در این تحلیل، هویت قومی درون‌مرزی و هویت جهانی، بیشترین نقش را در مشارکت اجتماعی دارند و هویت ملی و هویت برون‌مرزی نقش قابل‌توجهی در مشارکت اجتماعی ندارند. همچنین هویت قومی درون‌مرزی با نوسانات مشارکت اجتماعی همسو (مستقیم و مثبت) است و هر واحد افزایش در این بعد از هویت فرهنگی جمعی، منجر به افزایش مشارکت اجتماعی می‌شود؛ در حالی که هویت جهانی با نوسانات مشارکت اجتماعی، همسو نیست (معکوس است) و هر واحد افزایش در این نوع هویت، منجر به کاهش مشارکت اجتماعی شهروندان می‌شود (جدول ۸).

جدول ۸. ضرایب رگرسیونی پیش‌بینی مشارکت اجتماعی بر اساس ابعاد هویت فرهنگی جمعی

¹ Durbin-Watson

سطح معنی- داری	مقدار t	Std. Error خطای استاندارد	Beta تعیین استاندارد شده	B ضریب تعیین استاندارد شده	عرض از مبدأ (Constant)
./۰۰۰	۱۱/۵۳۴	۴/۵۳۶	-	۵۲/۳۲۰	
./۰۰۰	۸/۸۷۳	./۰۴۷	./۰۳۱۷	./۰۲۷۵	هویت دینی
./۰۰۰	-۴/۱۶۵	./۰۱۱۵	-./۰۴۱۹	-./۰۴۷۹	هویت جهانی
./۰۳۵۰	-./۰۹۳۶	./۰۰۸۸	-./۰۰۷۷	-./۰۰۸۲	هویت ملی
./۰۰۰	۴/۵۶۴	./۰۱۰۳	./۰۴۲۹	./۰۴۶۸	هویت قومی درون مرزی
./۰۰۸۶	۱/۷۲۴	./۰۰۶۸	./۰۱۶۸	./۰۱۱۷	هویت قومی برون مرزی

منبع: یافته‌های پژوهشگر

بر اساس یافته‌ها، هویت فرهنگی جمعی شهروندان بر مشارکت اجتماعی آنان تأثیر بسزایی دارد، بنابراین فرضیه اصلی تحقیق، طبق تحلیل رگرسیون چندمتغیره تأیید می‌شود. یافته اصلی این تحقیق پیرامون رابطه بین ابعاد هویت فرهنگی جمعی با مشارکت اجتماعی با تعداد زیادی از تحقیقات پیشین همخوانی دارد. عالمی (۱۳۸۴) نیز در تحقیق خود ارتباطات درون ملی، جهانی شدن، ارتباطات فراملی را جزو ابعاد هویت فرهنگی قومی دانسته و نشان می‌دهد که برجستگی هویت فرهنگی‌های فرهنگی جمعی مذهبی، جهانی، ملی، درون مرزی و فرامرزی قومی می‌تواند در آینده جامعه تأثیر معنادار داشته باشد. خان و همکاران (۲۰۱۶) نیز در تحقیق خود به نتایج مشابهی درباره رابطه بین مشارکت جمعی و هویت اجتماعی دست یافتند که با نتایج تحقیق حاضر همسو است. آق‌فرات و همکاران (۲۰۲۱) نیز در تحقیق خود رابطه متوسط تا قوی بین هویت اجتماعی و مشارکت در کنش‌های جمعی را نشان دادند. این مطالعات نیز نشان داده‌اند که پیوندهای قوی مذهبی و قومی می‌تواند انگیزه‌ای برای تعاملات اجتماعی و مشارکت در فعالیت‌های مدنی ایجاد کنند.

یکی از یافته‌های کلیدی این پژوهش، تأثیر منفی هویت جهانی بر مشارکت اجتماعی بود. این نتیجه می‌تواند به دلیل اولویت دادن افراد دارای هویت جهانی به تعاملات فرامرزی و سبک زندگی فردگرایانه باشد. مطالعات نشان داده‌اند که در برخی جوامع، افزایش هویت جهانی می‌تواند منجر به کاهش تمایل به فعالیت‌های محلی شود (Córdova & Hiskey, 2015). علاوه بر این، ممکن است تعارض بین ارزش‌های محلی و ارزش‌های جهانی باعث کاهش مشارکت اجتماعی در سطح محلی شود. در نهایت معادله رگرسیون برای پیش‌بینی مقادیر مشارکت اجتماعی شهروندان مورد مطالعه بر اساس ابعاد متغیر هویت فرهنگی جمعی آن‌ها به شرح زیر است:

$$Y = a + bx_1 - bx_2 - bx_3 + bx_4 + bx_5 \quad (\text{مشارکت اجتماعی})$$

$$y = 52.320 + 0.275 - 0.479 - 0.082 + 0.468 + 0.117 \quad (\text{مشارکت اجتماعی})$$

نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف بررسی رابطه بین ابعاد هویت فرهنگی جمعی (شامل هویت دینی، هویت ملی، هویت قومی درون مرزی، هویت قومی برون مرزی و هویت جهانی) و مشارکت اجتماعی شهروندان تبریزی انجام شد. یافته‌های پژوهش نشان داد که هویت فرهنگی جمعی به‌طور معناداری بر مشارکت اجتماعی تأثیر می‌گذارد. به‌طور خاص، هویت دینی و هویت قومی درون مرزی بیشترین تأثیر مثبت را بر مشارکت اجتماعی داشتند، در حالی که هویت جهانی تأثیر منفی بر مشارکت اجتماعی نشان داد. هویت ملی و هویت قومی برون مرزی نیز تأثیر قابل توجهی بر مشارکت اجتماعی نداشتند. این نتایج نشان می‌دهد که تقویت برخی از ابعاد هویت

فرهنگی، به‌ویژه هویت دینی و هویت قومی درون‌مرزی، می‌تواند به افزایش مشارکت اجتماعی شهروندان منجر شود. از سوی دیگر، هویت جهانی ممکن است به دلیل ایجاد تعارض بین هویت محلی و جهانی، مانعی برای مشارکت فعال شهروندان باشد. این یافته‌ها با تحقیقات پیشین که بر نقش هویت فرهنگی در شکل‌گیری رفتارهای اجتماعی تأکید داشتند، همسو است. با توجه به تأثیر مثبت هویت دینی و هویت قومی درون‌مرزی بر مشارکت اجتماعی، برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران اجتماعی می‌توانند با تقویت این ابعاد هویتی، مشارکت شهروندان در فعالیت‌های اجتماعی را افزایش دهند. این کار می‌تواند از طریق برگزاری مراسمات مذهبی و فرهنگی، حمایت از نهادهای محلی و تشویق به مشارکت در فعالیت‌های گروهی انجام شود. همچنین، با توجه به تأثیر منفی هویت جهانی بر مشارکت اجتماعی، لازم است برنامه‌هایی طراحی شود که تعادل بین هویت محلی و جهانی را حفظ کند. این برنامه‌ها می‌توانند شامل آموزش‌های فرهنگی باشد که به شهروندان کمک می‌کند تا هویت جهانی خود را بدون کاهش تعهد به جامعه محلی تقویت کنند.

پیشنهاد می‌شود در تحقیقات آینده، تعامل بین ابعاد مختلف هویت فرهنگی (مانند هویت دینی و هویت جهانی) و تأثیر آن بر مشارکت اجتماعی به‌طور دقیق‌تری بررسی شود. انجام مطالعات تطبیقی در سایر شهرهای ایران یا کشورهای دیگر با تنوع فرهنگی مشابه نیز می‌تواند به درک بهتر رابطه بین هویت فرهنگی و مشارکت اجتماعی و تعمیم‌پذیری آن کمک کند. علاوه بر آن، انجام تحقیقات طولی برای بررسی تغییرات هویت فرهنگی و مشارکت اجتماعی در طول زمان می‌تواند به شناسایی عوامل پایدار و ناپایدار مؤثر بر مشارکت اجتماعی کمک کند. در پژوهش‌های آینده نیز می‌توان بررسی تعامل بین ابعاد مختلف هویت فرهنگی را مورد اجرا قرار داد. این رویکرد می‌تواند به درک بهتر پویایی‌های هویتی و تأثیر آنها بر مشارکت اجتماعی منجر شود.

نهادهای اجتماعی و فرهنگی می‌توانند با ایجاد بسترهای مناسب برای مشارکت شهروندان، مانند تشکلهای محلی، انجمن‌های داوطلبانه و برنامه‌های فرهنگی، زمینه را برای افزایش مشارکت اجتماعی فراهم کنند. برگزاری کارگاه‌ها و دوره‌های آموزشی برای افزایش آگاهی شهروندان درباره اهمیت مشارکت اجتماعی و نقش هویت فرهنگی در شکل‌گیری رفتارهای اجتماعی می‌تواند مؤثر باشد. محققان (Zamani et al., 2016; Ataei & Zamani, 2015; Ghadermarzi et al., 2023) نیز بر تأثیر آموزش در ابعاد مختلف مشارکت تأکید داشته‌اند. تقویت شبکه‌های اجتماعی و ارتباطات محلی نیز می‌تواند به افزایش احساس تعلق و مسئولیت‌پذیری شهروندان کمک کند و در نتیجه مشارکت اجتماعی را افزایش دهد. همچنین، تشویق شهروندان به مشارکت در فعالیت‌های داوطلبانه و خیریه‌ها می‌تواند به تقویت روحیه همکاری و مسئولیت‌پذیری اجتماعی منجر شود. در نهایت، این پژوهش نشان می‌دهد که هویت فرهنگی جمعی به‌عنوان یک عامل کلیدی در شکل‌گیری مشارکت اجتماعی شهروندان عمل می‌کند. با توجه به تنوع فرهنگی و هویتی در جوامع امروزی، درک بهتر این رابطه می‌تواند به سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان اجتماعی کمک کند تا راهبردهای مؤثری برای تقویت مشارکت اجتماعی و انسجام اجتماعی طراحی کنند.

یافته‌های این پژوهش می‌تواند برای سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان اجتماعی کاربردهای مهمی داشته باشند. از آنجا که هویت دینی و هویت قومی درون‌مرزی تأثیر مثبتی بر مشارکت اجتماعی دارند، پیشنهاد می‌شود که سیاست‌گذاران از طریق حمایت از انجمن‌های محلی، مساجد، و نهادهای فرهنگی، زمینه‌های بیشتری برای تعاملات اجتماعی فراهم کنند. همچنین، برای کاهش اثرات منفی هویت جهانی، لازم است که برنامه‌های فرهنگی طراحی شوند که بتوانند ارتباط بین هویت‌های محلی و جهانی را تقویت کنند، مانند آموزش‌های شهروندی و فرهنگی که تلفیقی از ارزش‌های محلی و جهانی را ارائه می‌دهند.

منابع

۳. تقوی‌نسب، مجتبی. (۱۳۸۶). بررسی عوامل مؤثر داخلی بر هویت قومی و هویت ملی در میان اعراب شهرستان اهواز (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). شیراز: دانشگاه شیراز.
۴. جمعه‌پور، محمود؛ خاکساری، علی (۱۳۸۸). شناسایی و تعیین شاخص‌های مشارکت جوانان در فعالیت‌های اجتماعی فرهنگی و سیاسی. فصلنامه پژوهش اجتماعی، سال دوم، شماره دوم، بهار، صفحه ۱۳ تا ۳۴.
۵. چاووشیان، حسن. (۱۳۸۱). سبک زندگی و هویت اجتماعی. تهران: نشر نی.

۶. حسین‌زاده حسارودی، الهام. (۱۴۰۱). سنجش ابعاد مختلف هویت فرهنگی جمعی. نهمین همایش ملی مطالعات و تحقیقات نوین در حوزه علوم انسانی، مدیریت و کارآفرینی ایران.
۷. خلیلی اردکانی، محمدعلی؛ ساعی، علی؛ معیدفر، سعید (۱۳۹۲). جهانی شدن و تأثیر آن بر هویت قومی و ملی: مطالعه کردهای سنج. مسائل اجتماعی ایران، سال چهارم، شماره ۱، تابستان ۱۳۹۲، صفحات ۹۱ تا ۱۱۲.
۸. درویشی، مهدی، جوانمرد، کمال، و حضرتی صومعه، زهرا. (۱۳۹۸). بررسی تأثیر مشارکت اجتماعی بر عملکرد مدیریت های محلی (شوراهای اسلامی شهر و روستا - شهرداری و دهیاری) مطالعه موردی: شهر دماوند. فصلنامه جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)، ۹(۳۶)، ۶۵۵-۶۶۳.
۹. سروش مریم؛ افراسیابی حسین. (۱۳۸۹). سرمایه اجتماعی، هویت و مشارکت اجتماعی جوانان شیراز. پژوهش جوانان، فرهنگ و جامعه، پاییز و زمستان ۱۳۸۹، دوره ۵، شماره ۵، از صفحه ۱۲۳ تا ۱۵۵.
۱۰. سفیری، خدیجه؛ غفوری، معصومه (۱۳۸۸). بررسی هویت دینی و ملی جوانان شهر تهران با تأکید بر تأثیر خانواده. پژوهش جوانان فرهنگ جامعه، سال ۱۳۸۸، دوره ۱، شماره ۲، صفحات ۱ تا ۲۷.
۱۱. صادقی افجه، سعیده، بوداکی خواجه نوبر، حسین، خوش طینت، بهناز، و عالی، صمد. (۱۴۰۱). ارائه الگوی مشارکت شهروندان با رویکرد بازاریابی اعتماد اجتماعی در مطالعات منطقه ای (مطالعه موردی: شهرداری‌های منطقه شمال شرق تهران). فصلنامه جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)، ۱۲(۴۹)، ۶۰۳-۶۱۷.
۱۲. صمدی مهران؛ شاه‌محمدی شورش. (۱۳۹۷). مطالعه رابطه بین میزان هویت‌پذیری قومی و مشارکت‌پذیری سیاسی با مصرف رسانه‌ای شهروندان ارومیه. مطالعات جامعه‌شناسی، تابستان ۱۳۹۷، دوره ۱۰، شماره ۳۹، از صفحه ۴۳ تا ۵۸.
۱۳. عالمی، مسعود. (۱۳۸۴). آینده هویت‌های فرهنگی جمعی با استفاده از روش شبیه‌سازی کامپیوتری. مجله علوم اجتماعی دانشگاه فردوسی مشهد ۱۳۸۴ شماره ۶ صفحه از ۱۰۹ تا ۱۶۲.
۱۴. عطائی، پ.، علی‌آبادی، و. و اعظمی، م. (۱۴۰۰). بررسی عوامل اجتماعی - اقتصادی مؤثر بر مشارکت زنان روستایی در ایجاد مشاغل خانگی در استان کرمانشاه. اقتصاد و توسعه کشاورزی، ۳۵(۳)، ۲۱۷-۲۰۵.
۱۵. علوی، سید علی، عسگری، علیرضا، علیان، مهدی، و خاوریان، امیررضا. (۱۳۹۴). ارزیابی سطح مشارکت شهروندان بر پایه رتبه بندی محلات شهرمورد مطالعه: شهر بیجار. فصلنامه جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)، ۱۸(۱)، ۶۷-۸۶.
۱۶. ولدی، آمنه. (۱۳۹۵). بررسی تأثیر شبکه‌های مجازی (اینستاگرام) بر مؤلفه‌های هویت جمعی (قومی، ملی و فراملی) و شهروند حرفه‌ای، پایان‌نامه کارشناسی ارشد تکنولوژی آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه.
۱۷. هزارجریبی جعفر؛ لهراسی سعید. (۱۳۹۰). بررسی رابطه سرمایه اجتماعی با میزان هویت جمعی. جامعه‌شناسی کاربردی (مجله پژوهشی علوم انسانی دانشگاه اصفهان)، تابستان ۱۳۹۰، دوره ۲۲، شماره ۲ (پیاپی ۴۲)، صفحه ۱ تا ۲۰.
18. Aazami, M., Izadi, N., & Ataei, P. (2019). Women participation in rural cooperatives in Iran. *Rural Society*, 28(3), 240-255.
19. Ak-firat, S., Uysal, M. S., Bayrak, F., Ergiyen, T., Üzümpçeker, E., Yurtbakan, T., & Özkan, Ö. S. (2021). Social identification and collective action participation in the internet age: A meta-analysis. *Cyberpsychology-Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*.
20. Al Muqarshi, A., Kaparou, M., & Kelly, A. (2021). Managing cultural diversity for collective identity: A case study of an ELT department in Omani higher education. *Educational Management Administration and Leadership*, 49(6), 976-995. doi:10.1177/1741143220921187
21. Ataei, P., Mottaghi Dastenaee, A., Izadi, N., Karimi, H., & Menatizadeh, M. (2024). The predictors of social capital in agricultural consultation, technical, and engineering service companies. *Heliyon*, 10(1), e23853.
22. Ataei, P., & Zamani, N. (2015). Determinants of the transfer of sustainability learning in agriculture sector of Iran. *Journal of Agricultural Science and Technology*, 17(6), 1437-1447.
23. Bas, Koray. Öz, Gökhan & Karakaya, Jale (2016). Perceived iscrimination, Social Support and Quality of Life in Gender Dysphoria, *International Society for Sexual Medicine*. Published by Elsevier, pp1- 9.
24. Córdova, A., & Hiskey, J. (2015). Shaping politics at home: Cross-border social ties and local-level political engagement. *Comparative Political Studies*, 48(11), 1454-1487.
25. Desch, A., Holmberg, C., Demmerer, N., Euler, S., Jaehn, P., & Bergholz, A. (2025). Opportunities, challenges, and future directions for the public social participation of older adults living in a rural region

- in Germany: Results from a mixed-methods study. *Journal of Rural Studies*, 114. doi:10.1016/j.jrurstud.2025.103567
26. Ding, Z., & Aletta, F. (2024). Acoustical Traditions and Cultural Identity: Exploring Kunqu's Contribution to Collective Memory. *Acoustics*, 6(4), 1115-1139. doi:10.3390/acoustics6040061
  27. Föllmer, K. (2024). Social Movements and Collective Identity: A Cultural Approach Rethinking the Anthropology of Islam: Dynamics of Change in Muslim Societies. In Honour of Roman Loimeier (pp. 333-352).
  28. Ghadermarzi, H., Ataei, P., Karimi, H., & Norouzi, A. (2022). The learning organisation approaches in the Jihad-e Agriculture Organisation, Iran. *Knowledge Management Research & Practice*, 20(1), 141-151.
  29. Ghadermarzi, H., Ataei, P., Karimi, H., & Safaei, S. A. (2020). Assessment of social sustainability components in agriculture sector of Iran using a systemic approach. *Paddy and Water Environment*, 18(3), 547-559.
  30. Ghadermarzi, H., Ataei, P., Mottaghi Dastenaee, A., & Bassullu, C. (2023). In-service training policy during the COVID-19 pandemic: The case of the agents of the farmers, rural people, and nomads social insurance fund. *Frontiers in Public Health*, 11, 1098646.
  31. Heersmink, R. (2023). Materialised Identities: Cultural Identity, Collective Memory, and Artifacts. *Review of Philosophy and Psychology*, 14(1), 249-265. doi:10.1007/s13164-021-00570-5
  32. Khan, S. S., Hopkins, N., Reicher, S., Tewari, S., Srinivasan, N., & Stevenson, C. (2016). How collective participation impacts social identity: A longitudinal study from India. *Political Psychology*, 37(3), 309-325.
  33. Lipnicka, M., & Peciakowski, T. (2021). Religious self-identification and culture—about the role of religiosity in cultural participation. *Religions*, 12(11), 1028.
  34. Lopez, A. B., Huynh, V. W., & Fuligni, A. J. (2011). A longitudinal study of religious identity and participation during adolescence. *Child development*, 82(4), 1297-1309.
  35. Majón-Valpuesta, D., & Levasseur, M. (2025). Exploring keys to understanding the challenges of social participation in old age from a generational baby boomer perspective: a scoping review. *Journal of Population Research*, 42(1). doi:10.1007/s12546-024-09359-6
  36. Moret, J. (2016). Cross-border mobility, transnationality and ethnicity as resources: European Somalis' post-migration mobility practices. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 42(9), 1455-1472.
  37. Pavlaković, V., & Pauković, D. (2019). Framing the nation and collective identities: Political rituals and cultural memory of the twentieth-century traumas in Croatia.
  38. Roberts, R. E., Phinney, J. S., Masse, L. C., Chen, Y. R., Roberts, C. R., & Romero, A. (1999). The structure of ethnic identity of young adolescents from diverse ethnocultural groups. *The Journal of Early Adolescence*, 19(3), 301-322.
  39. Xu, H., & Liu, X. (2025). Social Participation in Community Corrections: A Qualitative Analysis of Justice Practices in China. *Criminal Justice and Behavior*, 52(2), 197-213. doi:10.1177/00938548241286863
  40. Zabala, J., Conejero, S., Pascual, A., Alonso-Arbiol, I., Amutio, A., Torres-Gomez, B., ... & Telletxea, S. (2020). Basque ethnic identity and collective empowerment: two key factors in well-being and community participation. *Frontiers in Psychology*, 11, 606316.
  41. Zamani, N., Ataei, P., & Bates, R. (2016). The use of the Persian translation of the Learning Transfer System Inventory in the context of agricultural sustainability learning in Iran. *International Journal of Training and Development*, 20(1), 92-104.